

سرشناسه:

عنوان و پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

قروست:

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی:

یادداشت:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

رده‌بندی کنگره:

رده‌بندی دیویی:

شماره کتابخانه ملی:

محسن مجرد، ۱۳۶۰.

تأثیر انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل / مؤلف محسن مجرد.

تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۶.

۲۸۴ ص.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی: ۳۶۶. سیاست و روابط خارجی: ۲۳.

۱۸۰۰۰ ریال: 9-190-419-964-978

فیبا.

کتابنامه: [۲۳۹]، ۲۴۹؛ همچنین بصورت زیرنویس.

سیاست جهانی - قرن ۲۰ م.

اسلام - قرن ۲۰ م.

ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - تأثیر.

خاورمیانه - سیاست و حکومت - ۱۹۷۹ - م.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

DSR۱۵۶۴/ن۲م۳

۱۰۲۹۵۲۹

تأثیر انقلاب اسلامی

بر

سیاست بین‌الملل

www.ketab.ir

انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

عنوان: تأثیر انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل

تألیف: محسن مجرد

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۸۶

شمارگان: ۱۵۰۰ قیمت: ۱۸۰۰ تومان

حروفچینی و لیتوگرافی: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹-۱۹۰-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-419-190-9

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبروی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۲۰۹۴.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
پیشگفتار	۱۳
بخش اول: کلیات (چارچوب نظری و مباحث مفهومی)	۱۷
فصل اول: زوایای مهم در سیاست بین‌الملل	۲۱
۱- مفهوم سیاست بین‌الملل	۲۱
۲- نقش دولت‌ها در سیاست بین‌الملل	۲۲
فصل دوم: وضعیت نظام منطقه‌ای و بین‌المللی در آستانه‌ی ظهور انقلاب اسلامی	۲۵
الف) الگوهای نظری و فکری حاکم بر رفتار دولت‌ها در آستانه‌ی ظهور انقلاب اسلامی	۲۵
۱- مارکسیسم	۲۶
۲- ناسیونالیسم عربی	۳۱
۳- صهیونیسم	۳۴
۴- استکبار و امپریالیسم	۳۹
ب) وضعیت نظام منطقه‌ای و رفتار دولت‌ها در آستانه‌ی ظهور انقلاب اسلامی	۴۴
۱- استقرار ثبات و امنیت منطقه‌ای در سایه‌ی نقش حمایتی ایالات متحده	۴۴
۲- شکل‌گیری اتحادهای استراتژیک و راهبردی میان دولت‌های منطقه	۴۷
ج) وضعیت نظام بین‌المللی در آستانه‌ی ظهور انقلاب اسلامی	۵۰
نتیجه‌گیری:	۵۷

- بخش دوم: ماهیت انقلاب اسلامی از منظر سیاست بین‌الملل ۵۹
- فصل اول: مفهوم انقلاب ۶۳
- فصل دوم: اقسام انقلاب ۶۷
- الف) انقلاب‌های طبقاتی ۶۷
- ب) انقلاب‌های لیبرال ۶۸
- ج) انقلاب‌های ایدئولوژیک ۶۹
- فصل سوم: انقلاب اسلامی و ماهیت آن ۷۱
- الف) ماهیت اسلامی انقلاب اسلامی ۷۵
- ب) ابعاد بین‌المللی انقلاب اسلامی ۷۸
- ۱- رهبری و شخصیت فرامای امام خمینی (ره): ۷۹
- ۱-۱- ویژگی‌های فردی و اخلاقی امام خمینی (ره) ۸۰
- ۱-۲- بهره‌گیری امام خمینی (ره) از ابزارها و امکانات ویژه و منحصر به فرد ۸۲
- ۱-۲-۱- مفهوم انتظار و امام غایب ۸۲
- ۱-۲-۲- واقعه‌ی عاشورا و قیام امام حسین (ع) ۸۳
- ۱-۲-۳- عنصر اجتهاد و مرجعیت دینی ۸۴
- ۲- جهان‌شمولی انقلاب اسلامی ۸۶
- ۳- رسالت‌های جهانی انقلاب اسلامی ۸۸
- ۱- ۳- تغییر معادلات سیاسی جهان ۸۹
- ۲- ۳- صدور انقلاب ۹۰
- ۳- ۳- حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش ۹۲
- ۴- ۳- مبارزه با صهیونیسم جهانی ۹۳
- ۴- اصول سیاست خارجی انقلاب اسلامی ۹۴
- ۱- ۴- نفی ظلم و حمایت از مظلوم ۹۵
- ۲- ۴- تلاش در جهت ایجاد وحدت و همبستگی میان امت اسلامی ۹۶
- ۳- ۴- برقراری روابط دوستانه و مسالمت‌آمیز با جهان ۹۷
- ۴- ۴- دعوت به اسلام ۹۸
- نتیجه‌گیری: ۱۰۱

- بخش سوم: تأثیر انقلاب اسلامی بر اندیشه‌های بین‌الملل ۱۰۳
- الف) کم‌رنگ شدن کمونیسم و گسترش آموزه‌های دینی در شوروی ۱۰۵
- ۱- افزایش توجه به خدا و آیین‌های مذهبی در میان مردم: ۱۱۱
- ۲- توجه و ارزش قائل شدن به اراده و اختیار انسان‌ها در زندگی اجتماعی ۱۱۲
- ۳- گسترش مکان‌های مذهبی در شوروی ۱۱۲
- ب) بیداری و احیای تفکر اسلامی ۱۱۳
- ج) ایجاد فرهنگ و تفکر ظلم‌ستیزی و نفی سلطه‌طلبی در جهان ۱۲۰
- ۱- دعوت از ملت‌ها برای بازگشت به ارزش‌های اصیل‌شان ۱۲۱
- ۲- بیان آثار سوء و مخرب سلطه‌ی قدرت‌های امپریالیستی بر ملت‌ها ۱۲۱
- ۳- به کارگیری واژه‌های قرآنی «استکبار» و «طاغوت» برای امپریالیسم جهانی ۱۲۲
- ۴- دعوت از ملت‌های تحت سلطه برای الگوگیری از انقلاب اسلامی ۱۲۲
- د) بی‌اعتباری ناسیونالیسم عربی در مبارزه با صهیونیسم ۱۲۴
- هـ) تقویت تفکر مبارزه با صهیونیسم در عرصه‌ی جهانی ۱۲۹
- ۱- قطع روابط دیپلماتیک و استراتژیک ایران با اسرائیل ۱۲۹
- ۲- برقراری پیوند اتحاد با سوریه و تقویت حزب‌الله در لبنان ۱۳۱
- ۳- تلاش در جهت ایجاد همبستگی میان کشورهای اسلامی در مبارزه با صهیونیسم ۱۳۱
- ۴- تلاش در جهت جهانی‌سازی مبارزه با صهیونیسم ۱۳۳
- ۵- نژادپرست خواندن رژیم صهیونیستی ۱۳۴
- نتیجه‌گیری ۱۳۷
- بخش چهارم: انقلاب اسلامی و نظام و روابط منطقه‌ای: تأثیرها و واکنش‌ها ۱۳۹
- فصل اول: تأثیر انقلاب اسلامی بر نظام و روابط منطقه‌ای ۱۴۳
- ۱- انحلال پیمان ستو ۱۴۳
- ۲- انحلال دکترین نیکسون ۱۴۶
- ۳- حرکت به سوی نظامی‌گری در منطقه ۱۵۰
- ۴- تشکیل شورای همکاری خلیج فارس ۱۵۴

- ۵- بی‌اعتباری آمریکا در منطقه ۱۵۶
- ۶- توجه به نقش مردم در مشروعیت‌بخشی به حکومت‌های منطقه ۱۶۰
- ۷- شکل‌گیری انتفاضه‌ی مردم فلسطین ۱۶۲
- فصل دوم: واکنش‌های آمریکا در قبال شکل‌گیری و نقش مؤثر انقلاب اسلامی در منطقه ۱۶۹
- ۱- تئوری هلال بحران ۱۶۹
- ۲- دکترین کارتر ۱۷۱
- ۳- گسترش پایگاه‌های نظامی در کشورهای منطقه ۱۷۴
- ۴- اعمال تحریم اقتصادی - سیاسی علیه ایران ۱۷۶
- ۵- راه‌اندازی و حمایت از جنگ تحمیلی عراق علیه ایران ۱۷۸
- نتیجه‌گیری: ۱۸۳
- بخش پنجم: تأثیر انقلاب اسلامی بر نظام و روابط بین‌الملل ۱۸۷
- ۱- بی‌اعتباری نظام دو قطبی حاکم بر جهان ۱۸۹
- ۲- گسترش قلمرو جهان اسلام ۱۹۳
- ۳- گسترش نهضت‌های دینی و مذهبی در جهان ۱۹۶
- ۳-۱ منطقه‌ی خاورمیانه ۱۹۹
- ۳-۲ آفریقا ۲۰۳
- ۳-۳ منطقه‌ی آسیای جنوب شرقی ۲۰۸
- ۴- ارائه‌ی الگوی مردم‌سالاری دینی ۲۱۱
- ۵- طرح نظریه‌ی گفتگوی تمدن‌ها ۲۱۷
- ۶- کودتای خرنده: نخستین اولویت مداخله‌گری ۲۲۳
- نتیجه‌گیری ۲۲۷
- پیوست بخش پنجم: انقلاب اسلامی و انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج) ۲۳۱
- نتیجه‌گیری ۲۳۵
- فهرست منابع ۲۳۹
- نمایه ۲۵۱

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران به دلیل برخوردار بودن از ماهیت جهان شمولی خود نه تنها در جهان اسلام و جنبش‌های اسلامی معاصر تأثیر شگرفی بر جای نهاد، بلکه در اندیشه و سیستم بین‌الملل نیز منشأ تغییراتی بود.

این تغییرات در سطح کلان با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و از بین رفتن نظام دوقطبی جهانی و به یک معنا پایان جنگ سرد تا ارائه‌ی اندیشه‌ی جنگ تمدن‌های ساموئل هانتینگتون همراه شد. در جنگ تمدن‌های هانتینگتون، جنگ واقعی بین جهان غرب و دنیای اسلام است که بیانگر وحشت واقعی غربی‌ها از نفوذ و تأثیرات انقلاب اسلامی در جهان اسلام است.

مهم‌ترین تأثیر کلان انقلاب اسلامی در نظام بین‌الملل، به چالش کشیدن ماهیت و موجودیت نظام صهیونیسم است که این فرآیند هم‌چنان با قدرت بیشتری مسیر خود را طی می‌کند. به دنبال ناامید شدن ملت‌های عرب از نتیجه گرفتن ناسیونالیسم عربی در مبارزه با اسرائیل و سپس شکل‌گیری و رشد حزب‌ا... لبنان و انتفاضه‌ی مردم فلسطین، بارقه‌های امید با تکیه بر اسلام‌گرایی جوامع عرب، بیش از هر زمان دیگری تنور مبارزه با اسرائیل را گرم نگاهداشته است. نه تنها منطقه‌ی خاورمیانه بلکه سراسر جهان اسلام - به تأثیر از انقلاب اسلامی - با ادبیات نوینی به تغییرات در نظام بین‌الملل نظاره دارد و گستره‌ی انقلاب جهانی اسلام را در اکثر تحولات مشاهده می‌کند.

کتاب پژوهشی حاضر، به بررسی تأثیر انقلاب اسلامی بر تغییرات و تحولات نظام بین‌الملل پس از پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته است که وظیفه‌ی خود می‌دانیم از

آقای محسن مجرد مؤلف این کتاب تقدیر نماییم.

همچنین از آقایان دکتر منصور طبیعی معاونت محترم پژوهش، آقای دکتر احمد امیدوار مدیر بخش تحقیق، آقای علی‌کردی مدیر گروه تاریخ و روابط خارجی و آقای ابوذر گوهری مقدم کارشناس محترم گروه که در هدایت پروژه‌ی فوق متحمل زحمت شده‌اند، سپاسگزاریم. جا دارد تا از زحمات معاونت محترم انتشارات در انتشار این اثر نیز تشکر نماییم.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

www.ketab.ir

پیشگفتار

انقلاب اسلامی ایران - که گاه از آن تحت عنوان آخرین انقلاب قرن بیستم یاد می‌شود- از مهم‌ترین نقاط عطف در تاریخ قرن بیستم به حساب می‌آید. از این‌رو، پس از پیروزی انقلاب اسلامی در بیست و دوم بهمن ۱۳۵۷، بررسی و مطالعه درباره‌ی جنبه‌های مختلف انقلاب اسلامی، مورد توجه صاحب‌نظران، اندیشمندان و پژوهشگران علوم اجتماعی قرار گرفت. توجه به این مقوله در طول این سال‌ها، باعث گردید تا اقبال عمومی به این سمت متمایل شده و کتب متعددی درباره‌ی انقلاب اسلامی در داخل و خارج کشور، به رشته‌ی تحریر درآید. از آن جمله می‌توان به آثار میشل فوکو، نیکی کدی، ساموئل هانتینگتون و ... اشاره کرد که به بررسی پدیده‌ی انقلاب اسلامی از ابعاد مختلف پرداخته‌اند. اما هنوز زوایای ناشناخته‌ی بسیاری در مورد انقلاب اسلامی به چشم می‌خورد که دقت و تحقیق علمی بیشتری را می‌طلبد. از جمله‌ی این زوایای ناشناخته، پرداختن به آثار و تأثیرات انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل است که تحقیق و پژوهش علمی در خصوص آن، می‌تواند کارآمدی انقلاب اسلامی را بیش از پیش هویدا سازد.

در مجموعه‌ی پیش‌رو، سعی شده تا این جنبه از انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گیرد و به «تأثیرات انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل» پرداخته شود. در این راستا، پیش از بحث در خصوص بازتاب انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل، به کلیاتی درباره‌ی سیاست بین‌الملل و وضعیت نظام‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در آستانه‌ی ظهور انقلاب اسلامی اشاره کرده‌ایم که محتوای بخش اول به این مباحث اختصاص یافته

است. از سوی دیگر، لازم و ضروری بود تا قبل از پرداختن به تأثیرات انقلاب اسلامی ایران، ماهیت انقلاب اسلامی از منظر سیاست بین‌الملل، مورد بررسی و تبیین قرار بگیرد؛ لذا بخش دوم این نوشتار به این موضوع اختصاص یافته و بر ماهیت اسلامی انقلاب ایران در کنار ابعاد بین‌المللی آن تأکید می‌نماید.

تأثیرات انقلاب اسلامی را نمی‌توان تنها به یک حوزه اختصاص داد. انقلاب اسلامی در کنار تأثیرگذاری خود بر حوزه‌ی نظر و اندیشه، تأثیرات و بازتاب‌هایی هم در حوزه‌ی عمل و واقع داشته است. از این‌رو، بخش سوم این مجموعه، به دنبال آن است تا تأثیر انقلاب اسلامی بر سپهر اندیشه را به تصویر بکشد و لذا به تأثیراتی همچون بیداری و احیای تفکر اسلامی، بی‌اعتباری ناسیونالیسم عربی در مبارزه با صهیونیسم و ... اشاره می‌کند. از دیگر سو، در بخش چهارم و پنجم، سعی شده تا تأثیر انقلاب اسلامی بر حوزه‌ی عمل و واقعیت مورد تبیین قرار گیرد. از این‌رو در بخش چهارم، تأثیر انقلاب اسلامی بر نظام و روابط منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفته و در کنار آن، به واکنش‌های آمریکا در قبال شکل‌گیری و نقش مؤثر انقلاب اسلامی در منطقه اشاره شده است. در راستای تکمیل این تأثیرات، بخش پنجم ین نوشتار تنظیم شده که تأثیرات انقلاب اسلامی بر نظام و روابط بین‌الملل را برشمرده و مورد بحث قرار می‌دهد.

لازم به ذکر است که مفهوم انقلاب اسلامی، مقوله‌ای نیست که صرفاً به مقطع زمانی سال‌های اولیه‌ی پیروزی انقلاب ایران و بهمن ۱۳۵۷ محدود شود، بلکه فرآیندی است که قبل از بهمن ۱۳۵۷ آغاز شده و در بهمن ۱۳۵۷ شتاب گرفت و با حرکتی که به سمت آینده دارد، روز به روز بر دامنه‌ی قلمرو و تأثیرات آن افزوده می‌گردد. از این‌رو، در قسمت پایانی این مجموعه سعی شده تا براساس شواهد قرآنی و بهره‌گیری از احادیث، چشم‌انداز آینده‌ی انقلاب اسلامی مورد پیش‌بینی قرار بگیرد که بر این اساس، به این نتیجه اشاره می‌شود که انقلاب اسلامی، نقطه‌ی شروع و زمینه‌سازی برای انقلاب جهانی حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) است.

امیدوایم انتشار این مجموعه، وسیله‌ای در جهت تبیین هر چه بهتر یکی از ابعاد و

جنبه‌های انقلاب اسلامی بوده، چراغی را فرا روی پویندگان راه شناخت انقلاب اسلامی روشن نماید. در پایان بر خود لازم می‌دانم که از راهنمایی‌ها و کمک‌های بی‌دریغ پدر و مادر و اساتید ارجمندم آقایان دکتر ناصر جمالزاده، دکتر غلامرضا خواجه سروی و دکتر جلال ورخسه که مرا در تدوین و تألیف این مجموعه یاری نمودند، تشکر و قدردانی کنم.

همتم بدرقه‌ی راه کن ای طایر قدس که دراز است ره مقصد و من نوسفرم

محسن مجرد

www.ketab.ir